

Šiame numeryje:

Lietuvių Enciklopedijos papildymų tomo belaukiant.
 Kas ta per opera „Dux Magnus”? (1).
 Antro kaimo dvidešimt pirmasis sezonas.
 Iš kelionės po Indiją — Ganga Ma.
 Apie Lietuvos istorijos dabartinę tyrinėjimą.
 Iš amerikiečių religinės poezijos.
 Nauji leidiniai.
 Lietuvių opera ruošiasi statyti „Don Carlo”.
 Dana Stankaitytė, Algis Grigas ir Alvydas Vasaitis Toronte.
 Gabrieliaus Stanulio parodos Detrote proga.

Kertinė Parastė

Lietuvių Enciklopedijos papildymų tomo belaukiant

1984 m. lietuviškoji išėjimo pasiekė dar vieną didelį kultūrinį laimėjimą. Buvo užbaigtas Lietuvių Enciklopedijos (LE) papildomo tomo griežtųjų mokslų, technologijos ir medicinos skyrių redakcinis darbas. Baigtos taip pat ir kitos tomo dalys. Skirtingai nuo paskutinio papildinio, kuris buvo išleistas 1968 m., naujasis tomas turės didelį žinių lobyną iš įvairių mokslų, technologijos ir medicinos sričių. Daugeliu atvejų pateikiamas žinių gausumas ir gilumas tiksliai nusakys šių disciplinų naujai uieitą kelią ir apibūdins jų dabartinę būklę. Trisdešimt septintasis LE tomas savo informacija ne tik papildys turimus 36 tomus, bet taip pat užpildys kai kurias spragas ir ribotumas Vilniuje išleistoje „Lietuviškoje tarybinėje enciklopedijoje”.

Nors naujasis papildinys savo žiniomis neturės griežtai atrinktų akademinio lygio straipsnių, tačiau bendro turinio atžvilgiu jis prilygus arba net pralenks pasaulio stambiausių enciklopedijų papildinių turinį. Ypač bus pastebima žinių naujumas ir autentiškumas. Pavyzdžiui, Encyclopaedia Britannica naudojami duomenys yra bent 5 metų senumo, o vilniškoje enciklopedijoje tarp 8 ir 10 metų. Daugiausia 37-sis LE tomas dėsi žinias, pagrįstas 1982 ir net 1983 m. duomenimis. Pačios žinios beveik visais atvejais yra sukauptos jaunesnės kartos, bet jau tarptautinį bei mokslinį pripažinimą pasiekusių akademikų, mokslininkų ir technologinės srityse pirmaujančių specialistų. Jų darbo dėka, LE papildinio skaitytojas turės tikrai puikų ir gilų žinių šaltinį.

Naujasis papildinys spausdins 43 straipsnius, apibūdinančius įvairias mokslų, technologijos bei medicinos disciplinas. Trisdešimt

šėsi straipsniai apima griežtuosius mokslus ir technologiją ir septyni — mediciną ir jai giminingas sritis. Mokslų ir technologijos straipsnius parašė šie autoriai (jei ne JAV-se, tai pažymėta skliausteliuose): Astronomija — C. Masaitis; Aukštosios technikos mokyklos — R. Vaičiūnas; Aviacija — J. Bilėnas; Botanika — J. Genys; Chemija — D. Šatas; Ekologija — K. Ąringis; Ekonomika — F. Palubinskas; Elektroninės skaičiavimo mašinos — P. Zundė; Energija — V. Fidleris (Kanada); Erdvėlaiviai — S. Bačkaitis; Erdvės tyrimai — A. Klorė; Fizika — R. Vaišnys; Genetika — J. Genys; Inžinierių organizacijos emigracijoje — B. Galinis; Lietuviški filmai — P. Jasiūnė; Lietuvos radijas — R. Sakadolskis; Lietuvos televizija — R. Sakadolskis; Matematika — A. Liulevičius; Matematika Lietuvoje — K. Kliorys; Melioracija — K. Ąringis; Mėnulius — S. Bačkaitis; Metalurgija — S. Matas; Meteorologija — K. Ąringis; Moksliniai tyrimo institutai — K. Ąringis; Okeanografija — V. Klemas; Paštas — A. Gureckas; Periodika — J. Rimkevičius/V. Vengris; Pramonė — S. Matas; Satelitai — A. Girnius; Spausdinimas — J. Danaitis (Kanada); Statistika — K. Kliorys; Statyba — V. Izbičkas; Telefonas — D. Slavinskas; Transportacija — S. Bačkaitis; Žemėlapiai — A. Girnius.

Medicinos srities straipsniai buvo parašyti šių bendradarbių: Diagnostinė radiologija — M. Eimantas; Farmakologija — R. Šilkaitis; Medicina — B. Bataitis (Vakarų Vokietija); Medicininis švietimas ir sveikatos apsauga — B. Bataitis (Vakarų Vokietija); Odontologija — E. Liakienė; Ontologija — L. Sidrys; Pasaulio ir Amerikos

lietuvių gydytojų sąjunga — V. Šaulys. Visų temų aprašymas susideda iš 190 mašiniškai rašytų puslapių. Visi specifinės paskirties žodžiai yra naudojami pagal Lietuvoje įvestą terminologiją. Tam tikrais atvejais, kai net ir specialios paskirties lietuvių kalbos žodynai neturėjo atitinkamų terminų, buvo pasitelkta pagalba iš Lietuvos. Redakcinį darbą padėjo atlikti Washingtono apylinkėse gyvenantis bendradarbių kolektyvas, susidedantis iš A. Gurecko, A. Landsbergio ir V. Vengrio. Daug naudingų patarimų buvo gauta iš vyriausių LE redaktorių J. Gimbuto ir S. Suziedėlio. Visi autoriai bei redakcinis kolektyvas atliko darbą be jokio atlyginimo. Numanant, kad kiekvieno straipsnio paruošimas galėjo pareikalauti apie 60 val. darbo, būtų galima tvirtinti, kad išskyrus redagavimą, visi autoriai bus sudėję apie 2400 valandų darbo. Pagal konsultacinio lygio užmokestį šių sričių specialistai už tokio tipo patarnavimą

Kas ta per opera „Dux Magnus”? (1)

J. KREIVĖNAS

Grazūs būtų obuolėliai, tik tai labai rūgštūs...
 Džiūskas posmas

1. Praėjo šv. Kazimiero 500 metų sukaktis, paminėta labai sudėtingai ir triukšmingai, nors paminėjimas galėjo būti ir turiningesnis. Nieko nuostabaus, kad ir lietuviai, ir lenkai organizavo apščiiai iškilmingų pamaldų — tai šio pasaulio akimis nėra kažkas ypatingo ir stebėtino. Betgi šv. Kazimiero sukakties proga nei lietuvių menas, nei mokslas kuo nors ypatingu nepraturtėjo. Apie patį šv. Kazimierą irgi buvo atsiliepiam, kad jis neva buvęs arba visiškai nelietuviškas arba prastas lietuvis. Šiuo būdu bent išvairiai pademonstravo nežinoma istorinės perspektyvos — juk lengviausia būtų lietuviams iš viso anų laikų, kaip lietuviybės reiškinio, išsižadėti, kaip ir 1936 m. lenkų istorikų konferencija, nutarusi mūsų laikais atsikūrusią Lietuvos valstybę laikyti be istorinio ryšio su senąja Lietuva.

Išėjimo lietuviams šv. Kazimiero sukakties proga užsimojo jo garbei sukurti gerą operą. Opera buvo ne tik sukurta, bet ir pastatyta. Šis įvykis, koks jis bebūvo, vis tiek pasiliko tarp visų sukakties renginių išskirtinai didelis. Operos libretą rašė Kazys Bradūnas, žinomas poetas ir daugelio kitų darbų autorius. Jis sunaudojo negausias žinias iš šv. Kazimiero gyvenimo ir legendų apie jį. Ir dar jis vykusiai surado būdą šv. Kazimiero temą jungti su dabartinėmis tautos gyvenimo aktualijomis. Toks libretas ir be muzikos būtų daugelio lietuvių mielai skaitomas ir... kaip ir daugelis kitų neblogų dramų — po neilgo laiko nuskętų j užmiršimą. Toks jau mūsųose paprotys.

Šv. Kazimiero sukakties įvykių organizatoriai operos

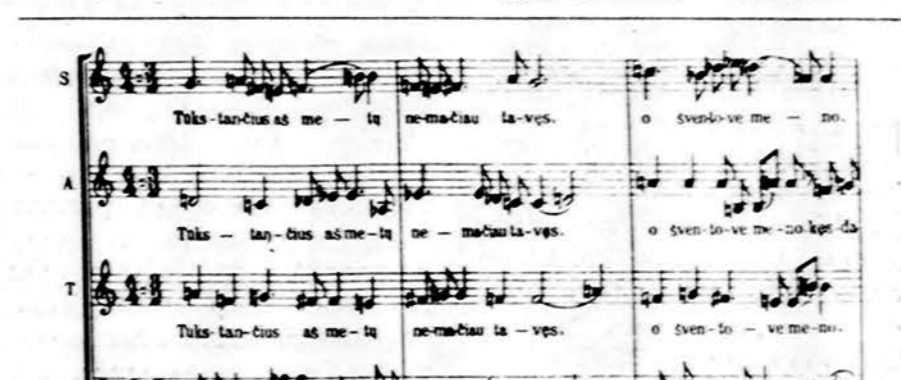
kompozitorium pakvietė Darių Lapinską. Tai taip pat jau plačiai žinomas draminių ir operinių bei kitokių muzikos veikalų kūrėjas, gerai vertinamas kitataučių ir lietuvių. Vieną dalyką operos organizatoriai turbūt pamiršo: Darius Lapinskas nėra tradicinio pobūdžio operų kompozitorius, o naujų kelių ieškančios modernios muzikos atstovas. Be to, lietuvių visuomenė, kuriai ši opera buvo taikoma, buvo nuostabiai apsaugojusi nuo ryšių su modernia naująja muzika. Klausytojų reakcija buvo dvjopa: vieni nepatenkinti tyliai pamurmėjo, o kiti griežtai rašyti... recenzijų. Kadangi žinių recenzijoms čia nebuvo, tai arba reiškesi labai rezervuoti, arba artėjo prie paprasto koliojimosi.

2. Visokias kritikas reikia pasitikti daugiau ar mažiau rezervuoti. Kitados išėjimo žurnalistų organe savo kolegą prof. Vladas Jakubėnas įspėjo: „Niekas nėra neklaudingas, istorijoje yra žinoma daug drastiškai klaidingų kritikų”.

Eilinis klausytojas paprastai nemėgsta muzikoje pasitaikančių disonansų, kurie šiaip būna labai reikalingi. Antai J.S. Bach'o klausytojai, grojantį vargonais, kaltino, kad jo muzikoje gausu disonansų dėl blogos grojimo technikos. O vis dėlto tai buvo Bachas — „Bach war kein Bach, sondern ein Meer” (Beethoven).

1837 m. Frederic Chopin koncertavo Paryžiuje. *Journal de Musique* po koncerto paskelbė tokią recenziją: „Vakar mums vėl pasirodė tas pretenzingas diletantas, kuris dvi valandas žiūrovus kankino savo nevykusiais veikalais. O muzika, muzika, kas tave apgins nuo tokių kompozitorių? Mūsų gėdai,

ponios kaip tik rodė didelį pasitenkinimą, klausydamos šito jaunuolio, drebantais pirštais besigrabaliuojančio po pianino klavišus, iš jo kurių aidėjo laukiniai, verti pasigalėjimo garsai” (cit. iš *XX amžius*, 1937.IV.3, nr. 73). Georges Bizet operą „Carmen” Paryžiaus kritika taip sutiko, kad susigraužęs tas, tačiau čia atsiveria ir kompozitorius mirė. Mūsųose J. Karnavičius Kaune buvo sutiktas kaip kažkoks rusas, jo „Grazina” spaudoje pasitiko neigiamos kritikos samokslas. Tik po kiek laiko buvo at-

Arnoldo Schoenbergo chorinės dainos „Tūkstančius metų” pradžia.

siskayta beprasmsės kovos. Iš pradžių buvo tvirtinama, kad J. Karnavičius yra muzikas su išsilavinimu, bet be talento, tik iš liaudies motyvų galis ką sulipdyti mažai vertingo.

3.

Kaip žinome, ne tik literatūroje, bet ir muzikos raišdoje reiškesi klasicizmas, romantizmas, realizmas, impresionizmas, ekspresionizmas ir t.t., pagaliau pažįstami ir šių izmų atsinaujimai: neoromantizmas, neimpressionizmas ir t.t. Atsiranda sąlygų ir kūrbiškai pajėgių asmenybių, tad šį kūrbią taip ir nesibaigia. Tačiau tai nereikia tokio išsisėmimo, kad jau nebūtų ieškoma ko nors naujo.

Apie muzikos kūrbią Lietuvoje rašo muzikologė O. Narbutienė: „Pastaruoju metu mūsų muzika ėmė sparčiau žengti su gyvenimu, su kitomis meno šakomis. Į muziką pradėjo skverbtis įvairios naujovės, ir jaunųjų kūrboje visa tai rado labai gyvą atgarsį. Dabar kiekvieno jauno kompozitoriaus pagrindiniu uždaviniu tampa išsirinkti iš žymiai įvairesnio išraiškos priemonių rato tai, kas artimiausia jo kūrbinėi individualybei, jo kūrinio temai (Pergalė, 1968, nr. 2).

Mažoras ir minoras šioje naujoje muzikoje jei ne atgyvenos, tai lyg ir užglusinti dodekafonijos. Dodekafonijos muzikos principus paskelbė Arnoldas Schoenbergas 1923 metais. Trumpai apibūdinta ši sistema atrodo taip: „Dodekafonija — tai kūrbo sistema, kurioje kompozito-

kad nepamiršti: čia efekto bus siekiama kitomis priemonėmis. Nuo Schoenbergo laikų praėjo jau daugiau kaip 60 metų, ir tarptautiniam pasauliui nerami žmogaus dvasia išrado labai daug ko naujo. Mes iš to viso čia artimiausiu keliu eisime ir lietuvius ir ypač j Darių Lapinską.

Įdomu, kad lietuvių naujoji muzika orientuojasi ne i Maskvą, bet i kitą artimiausią galimybę — i lenkus, i pasaulyje pirmaujančią Krokuvos konservatorijos direktorių Kristofą Pendereckį. Jungtinėse Tautose buvo pastatyta jo oratorija „Hirošima”, Chicagoje taip pat Lyric Opera pastatė jo biblinę operą „Prarastas rojus”, o neseniai „Lenkišką Requiem” nuvežė i Italiją; tai Milano La Scala šiam spektakliui specialiai pertraukė streiką, nes norėjo „Requiem” girdėti. Pendereckii išsireikšti neužtenka įprastų natų. Štai atominiame efektui jis 64 smuikams liepia groti smuiko instrumentui, kiek galima, aukščiausia tona. Praktiškai neįmanoma, kad bent keli smuikai pataikytų toną su vienodu virpėjimų skaičium. Didelis smuikų skaičius ir duoda kažką nebūto. Bet partitūroje šis dalykas natomis sunkiai išreiškiamas, reikia specialių nurodymų. Taip kituose jo kūriniuose gausu neįprastos išvaizdos natų, kurios gali būti pagrįstos tik kompozitoriaus nurodyta specialia maniera. Pvz., štai kaip atrodo gabalėlis iš Pendereckio smuikų kvarteto (žr. apačioj).

Kristofas Pendereckis prieš kelis metus savo dvare organizavo tarptautinį styginių kvartetų pasirodymą. Buvo pakviesti lenkai ir trejetas kitų tautų, tarp jų iš Vilniaus lietuvių. Iš lietuvių buvo pageidauta, kad atsiųžtų B. Kutavičiaus kvartetą. Aišku, lietuvių padarė gerą įspūdį. Mums iš to čia įdomu, kokia to B. Kutavičiaus muzika. Apie tai vėliau. Tuo tarpu štai jums Sigito Gedos tekstas iš B. (Nukelta i 2 psl.)

Ištrauka iš Kristofa Pendereckio „Quartetto per archi”. Pradžioje leidinio paaiškinti muzikos rašyboje nevartojami ženklai. 1963 m. lenkų leidinys, II laida, tiražas — 500.

Antro kaimo dvidešimt pirmasis sezonas

- Aš, kaip teatrologė, į viską daugiau žiūrėjau iš sceninio taško, - gyvai aiškino jauna moteris. Netrukus atrazina Vidą Gilvydienę. - Ot, kaip tik ir yra bėda su visais mūsų literatais ir teatrologais... Mes visų pirma turėtumėm žiūrėti tautinių interesų, - gincijasi ūsuotas vyras. „Juk tai Arvydas Vaitkus“, - staiga prisiminiau. - Dramoje svarbiausia yra veiksmo slinktis, jo logika, įtampa, - rimtai dėstė Jūrātė Jakštytė, man geriausiai pažįstama iš viso šešto jaunų žmonių būrelio. „Žiūrėk tu man, kokias teatro problemas svarsto Antras kaimas savo repeticijose“, - pagalvojau su nuostaba tą trečiadienio vakarą, juos aplankydamą Playhouse salėje.

Iš Antro kaimo 20 metų sukakto spektaklio praeitais metais: vaidinamas vaizdelis „Tarybinė pramonė“. Šiais metais Chicagoje Antras kaimas pasirodys Playhouse, 2515 West 69th Street, šeštadieniais - balandžio mėn. 20 d. ir gegužės mėn. 11 d. (8 v.v.) ir sekmadieniais - balandžio mėn. 21 d. ir gegužės mėn. 12 d. (6 v.v.). Jaunimo centro mažojoje salėje spektakliai vyks: šeštadienį, gegužės mėn. 4 d. (8 v.v.) ir sekmadienį, gegužės mėn. 5 d. (4 v. p.p.).

Nuotrauka Jono Tamulauičio

- Tai kiek perdirtas Rūtos Klevos Vidžiūnienės fejtonas, vaizduojantis konkursinės jūry komisijos posėdį, - vėliau per pertrauką aiškino Antro kaimo prievaizda Algirdas Titus Antanaitis. - Kada scena dar, kaip matote, užgrožta ir nesutarkyta - turime repetuoti šalia jos, nes kaip, manau, žinote, už poros savaičių, balandžio 20 ir 21 jau atidarysime šį sezoną... Išnaudodama trumpą pertrauką sumeciama keletą klausimų, nė vieno jų specialiai niekam netaikydama. Todėl ir atsakinėjo visi. - Kas gi dėsi Antrame kaimo po veliausio (jubileo) pastatymo pernykčių metų prodižiuje? INDRE TOLIŪSYTĖ: Po ilgų ir vargingų pojubiliejinių repetacijų pagaliau galėjome atsipūsti... Balandžio mėnesį buvęs antrakaimietis Juozas Aleksūnas atsiveikino su viengungio gyvenimu, o netrukus gegužės mėnesį ir Juozas Kapačinskis patraukė altoriaus link. Laikydami savo tradicijų, žinoma, visi dalyvavome vestuvėse ir „kaimietiška“ juos sveikino me... O gal reiktų sakyti: „Su jais atsiveikino“... Vasarai besibaigiant buvo me pakviesti dalyvauti Putnamo Seselių rėmėjų ruošiamoje madų parodoje su neilga programėle, kurią mes patys (be jokios prievaizdos ar kitų pašaliečių pagalbos!) ir sukūrėme, ta proga svečiams atskleidami Antro kaimo madų paslaptis, palydimi paties madų stiliaus Kristijono Dioraičio (Juozo Kapačinskio). Nors smagiai praleidome laiką, bet taipgi įsitikinome,

kad humoristinius tekstus rašyti nėra taip lengva... - Tada jau pradėjome rimtai ruoštis ir šio sezono programai, kuri, deja, išėjo gerokai skirtinga, negu iš pradžių planavome. Mat pradėjome skaityti Algirdo Landsbergio vienaveiksmį farsą „Barzda“, kuris turėjo užpildyti pusę šio sezono programos, tačiau labai netikėtai buvome pakviesti lapkričio mėnesio viduryje gastrolėms į Kanadą ir viską teko moderuoti, nes pasirodė, mi tebuvo likę vos pusantro mėnesio... - Kaip tos gastrolės Kanadoje pavyko ir kaip jos atsiliepė naujos programos Chicagoje paruošimui? JŪRATĖ JAKŠTYTĖ: Gastrolės Toronte ir Hamiltone, man atrodė, pavyko gerai. Šeštadienį Toronte Priskėlimo parapijos salė buvo pilnutėli ir žiūrovai tikrai entuziaistiškai mus priėmė... Gaila tik, kad tautiečiai, atrodė, ten nelabai raštingi ir jokių recenzijų niekur neteko matyti... Man Kanados gastrolės iš tikrųjų tik kaip per sapną prisimena. Mat iki pat paskutinio priešgastrolinio penktadienio turėjau vaidinti savo Alma mater - Roosevelto universiteto - pastatyme Beth Henley „Crimes of the Heart“.

taigi daugiau kaip mėnesį nė Antro kaimo repeticijose negalėjau dalyvauti... Kai kurias savo roles turėjau perleisti Indrei ir Vidai... Į Torontą atskridau tik keletą valandų prieš spektaklį... O dalyvauti reikėjo jau vien dėl Landsbergio vienaveiksmį farsą „Barzdą“, kuris turėjo užpildyti pusę šio sezono programos, tačiau labai netikėtai buvome pakviesti lapkričio mėnesio viduryje gastrolėms į Kanadą ir viską teko moderuoti, nes pasirodė, mi tebuvo likę vos pusantro mėnesio... - Jūsų veidas, atrodo, Antrame kaimo dar nematytas, tai turbūt ir būsite tasai „ištojas“ Juozo Kapačinskio batus... Kaip gi čia atsirado ir kaip viskas atrodė „iš vidaus“? EDVARDAS TUSKENIS: Iš veterano antrakaimiečio Romo Stakausko jau gal prieš metus netiesiogiai išgirdau, kad Antras kaimas ieško naujų talentų. Būdama rimtas Antras kaimo mėgėjas, privalėjau tą progą išnaudoti. Susisiekiu su seniniu Eugenijus Butėnas ir pagaliau, peritų metų lapkričio gale buvau pakviestas išbandymui ir priimtas į universitetą - pastatyme Beth Henley „Crimes of the Heart“.

taigi daugiau kaip mėnesį... - Tada jau pradėjome rimtai ruoštis... Kad Antras kaimas ieško naujų talentų... - Kaip gi čia atsirado ir kaip viskas atrodė „iš vidaus“? - Taigi, laiko iki premjeros tikrai jau nebedaug... O kodėl šie pastatymai vyksta dviejose vietose: ir Playhouse, ir Jaunimo centre? VIDA GILVYDIENĖ: Pirmieji du pastatymai, kaip jau girdėjote, įvyksta mūsų „namuose“ - Playhouse. Čia tikimės ir sezoną uždaryti, gegužės 11 ir 12 dienomis, bet po Baltimorės gastrolių, kurios įvyks balandžio 27 dieną, du pastatymus - gegužės 4 ir 5 dienomis - duodame Jaunimo centro mažojoje salėje... Kodėl ne? Reikia išbandyti visas pasaulio scenas...

ARVYDAS VAITKUS: Besiruošiant šiam sezonui, vienu metu nebuvo aišku ar galėsim pasinaudoti savo įprastine Playhouse scena gegužės mėnesio pirmąjį savaitgalį. Nenorėdami daryti ilgesnės pertraukos, turėjome susirasti kitą vietą. VIDA: Kraustantis iš vienos scenos į kitą, žinoma, atsiras ir visokių keblumų. Mažoji Jaunimo centro salė dar niekada nebuvo mūsų išbandyta. Taigi bus ir vėl savotiška premjera.

ARVYDAS: Klausėte apie naujienų programoje. Šiemet žymiai praplėstas „Tarybinių kronikų“ ciklas, vaizduojantis gyvenimą okupuotame krašte... Bet turėsime ir naujų „Meilės istorijų“ ir naujų nesuapratimų su daktarais, o taipgi naują „Radijo-vidio programą“.

VIDA: Mano rolės ir vėl gana įvairios: kartais esu suprantanti ir užjaucianti motina, kartais - viską išmananti teatro kritikė, o kartais, - rami Marquette Parko gyventojas, kuriai tenka bylinėtis teismuose vien dėl prasto luomo kaimynų...

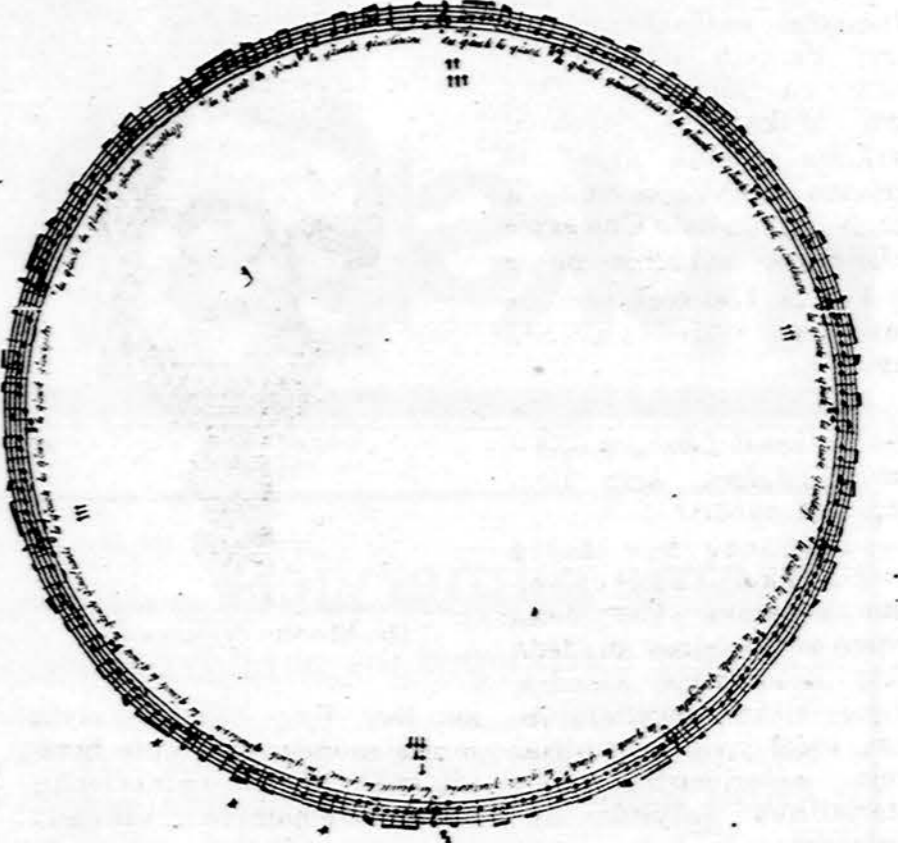
EUGENIJUS BUTĖNAS: Žinome, kad publika ateina į Antro kaimo pasirodymus ne vien pasijuokti ir tuščiai gaisinti laiką, bet trokšdama pasisemti moko žinių ir naudingos informacijos. Šį kartą aš pats turiu privilegiją iš pat pradžių žiūrovus supažindinti su įvairiausiomis humoro rūšimis, jiems palengvindamas orientotis tolimesnėje programoje... Beje, tematiškai visi šviežias bus ir „Atostogų“ ciklas.

- Ko dar galime iš Antro kaimo tikėtis netolimoje ateityje?

EUGENIJUS: Dabar, kaip matote, esame didžiai užsiėmę nauja programa ir Baltimorės gastrolėmis. Šį rudenį jau esame pakviesti į Los Angeles, Bostoną, ir trumpai programai Mokslu ir kūrybos simpoziume Chicagoje. Bet apie visa tai dar manau išgirsite...

ALGIRDAS TITUS ANTANAITIS: Paskutinis žodis turi būti mano... Malonu plepėti, bet turime dirbti... Darysime visas „Tarybines kronikas“ ištais, pradėdami nuo „Gamybinio susirinkimo“... - Tylos, draugai, prie tvarkos prašyčiau, - pakeltu balsu pradeda stuksendamas į stalą Edvardas Tuskenis. Padėkoju už pasikalbėjimą ir atsiveikinu.

Kas ta per opera „Dux Magnus“?

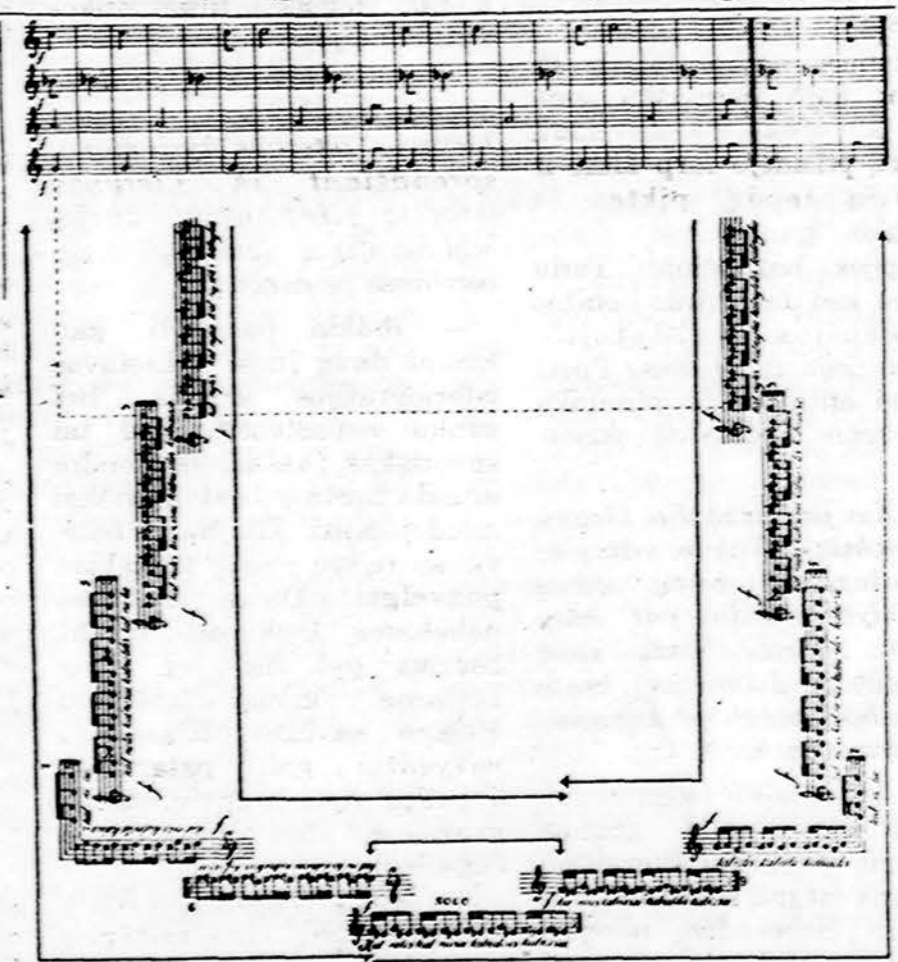
B. Kutavičiaus „Ažuolo pagardinimas“ iš jo veikalo „Paskutinės pagonių apeigos“.

(Atkelta iš 1 psl.) Kutavičiaus oratorijos „Paskutinės pagonių apeigos“.

AŽUOLO PAGARBINIMAS Tu ažuole, tu ažuole, tu ažuole ažuolais! tu ažuole, tu ažuole, tu ažuole ažuolanki! tu ažuole, tu ažuole, tu ažuole ažuolgalvi! tu ažuole, tu ažuole, tu ažuole ažuolhoji! tu ažuole, tu ažuole, tu ažuole ažuolburni! tu ažuole, tu ažuole, tu ažuole ažuoliasiasias.

visa ko matyti, kad čia nereikia ieškoti žodžio logikos: čia tiesiog garbinama ažuoliškumas. Ne tik tekstas, bet ir muzika neturi jo trukdyti. Pirmą kartą klausant, darosi įspūdis, lyg čia būtų garsinis tapetas: nei pradžios, nei galo, atsikirpki, kiek reikia, ir klijuok sieną. Žinoma, iš kelinto karto tekstas, prasmė ir grožis išaiškėja.

Tai keistas ažuolo pagardinimo tekstas, neįprastas. Iš (Bus daugiau)

B. Kutavičiaus „Medvėgalio pagardinimas“ iš jo veikalo „Paskutinės pagonių apeigos“.

Iš kelionės po Indiją

Ganga Ma

„Ganga Ma, Ganga Ma“ kartoja kaip kokia mantra maldininkai valtėlose ant Gango. „Gangas - Motina“, taip jaučia savo šventą upę Ganga hinduizmo išpažintojai, kurią jie garbina, joje maudosi, geria jos vandenį ir į kurią suberia savo mirusiųjų pelenus. Hinduizmo gausias ir gerokai komplikotas religines aprašikas paaiškinti jau gilioje senovėje buvo sukurti įvairiausi mitai ir padavimai bei legendos. Iš to sudarytos ir senosios Vedos (išminties giesmių rinkiniai), kurios iš lūpų į lūpas bramanų buvo perduodamos per tūkstančius metų ir tik vėliau užrašytos. Dar vėliau užrašytos ir Upanišados (paslaptį mokslas, skirtas paaiškinti ir filosofiskai pagrįsti Vedas).

vaizduojantys tą vykstančią dramą, yra balniečiams religinis, o turistams gerokai egzotiškas spektaklis. Tad yra įvairių paaiškinimų ir apie Gango upės atsiradimą. Pasakojama, kad senų senovėje dievas Brahma, Hardwar miesto karaliaus prašomas, sutiko atsitišti iš dangaus dievaitę Gangą, kad nuplautų karaliaus 60,000 nusidėjusių sūnų sielas. Nenorėdamas, kad visa žemė patvintų, Brahma sutiko tik su sąlyga, kad dievas Šiva tuos vandenis sugertų į savo plaukus, tai yra, į Himalajų viršūnes. Daugelis metų praėjo, kol įstengė tie vandenys išsivaduoti iš Šivos plaukų, bet pagaliau išsprūdė, dar kalnuose prie Gangotri pradėjo savo 1560 mylių kelionę per Indiją į Bengalijos jūrą.

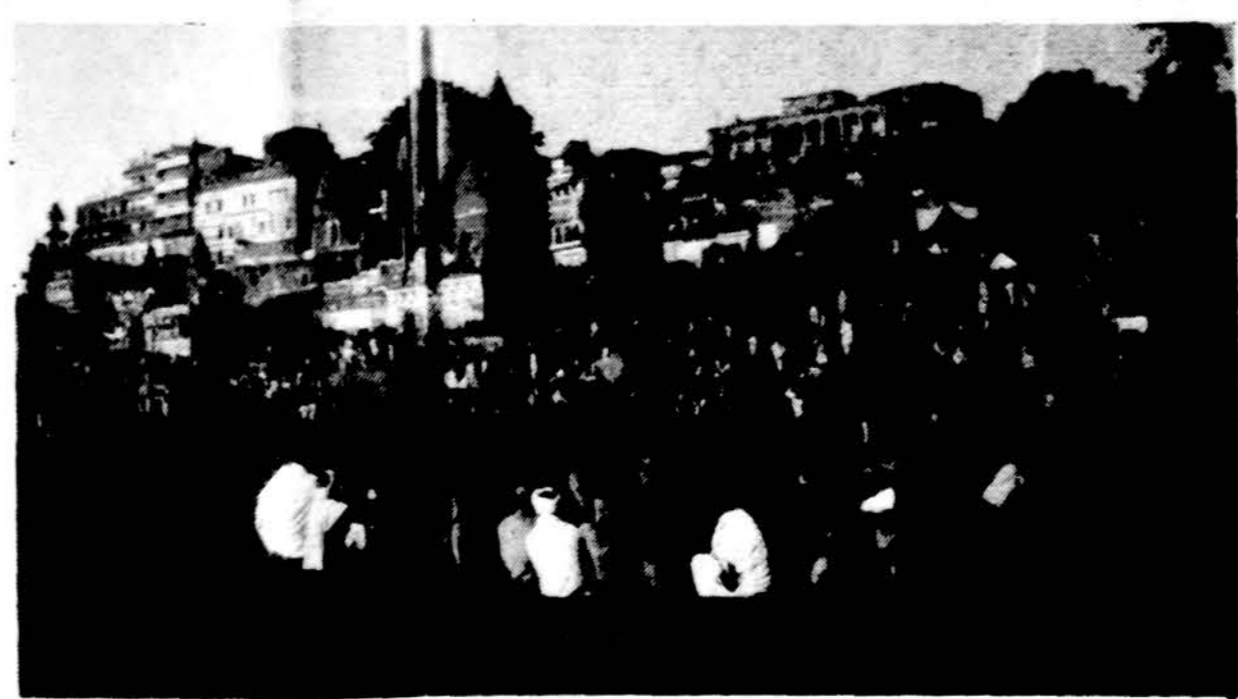
Nuplovė tie šventi vandenys karaliaus sūnų nuodėmingas sielas, ir per tūkstančius metų daugybę milijonų kitų. Dar kalnuose, kur du upeliai susilieja prie Gangotri ir iš jų prasideda Ganga, yra apsigyvenę atsiskyreliai bei įvairiausi šketai. Jie čia praleidžia giliai Himalajų žiemos, medituodami, maudydami šaltuose Gango vandenyse, kai kurie atlikdami komplikuočiausias jogos disciplinas, tikėdami, kad apvaldę savo kūną greičiau susijungs su visatos dvasia, su Brahma.

Siek tiek žemiau stovi šventas miestas Hardwar, kurį milijonai piligrimų kas metai aplanko pasimelsti ten esančiose šventyklose, pasinerti į Gango vandenį ir būtinai pamatyti dievo Višnaus paliktą akmenyje pėdsaką. Allahabadas (senasis Prayag) tai Nehrū šeimos tėviškė. Jawaharlal Nehrū pageidavo, kad po jo mirties žiupsnelis jo pelenų būtų suberta Gangan prie Allahabado, tikėdamas, kad Ganga juos nuneš per jo pamiltąją Indiją į didįjį vandenyną, į Bengalijos jūrą. Nors Nehrū (kaip ir Mahatma Gandhi, ir neseniai žuvusi Indira Gandhi) buvo

iškilmingai sugedintas Raj Ghat (karalių deginimo vietoj) ant Jumno upės kranto Nau Delhi, tas jo pageidavimas buvo kruopščiai įvykdytas, kaip buvo padaryta ir su žiupsneliu Indros Gandhi pelenų. Pats šventiausias hinduizmo išpažintojams miestas yra Varanasi (mogulų Benarės), 7 a. pr. Kr. vadintas Kasi - „apšviestas dieviškąja šviesa“. Manoma, kad tai seniausias nuolatos apgyventas miestas pasaulyje. Kada

Gautama Buda čia atkeliavo 500 m. pr. Kr. įsteigti budistų vienuolynus gretimame Sarnath, Varanasi jau tada buvo laikomas senu miestu. Kiekvieno gilios tikintio indo troškimas yra atlikti piligrimo kelionę į Varanasi, dar labiau - sulaukus seno amžiaus ten numirti ir būti sugedintam ant Gango kranto. Jie tiki, kad tokiu būdu bus išlaisvinti iš užburto rato, iš reinkarnacijos.

Gango pakrantė prie Varanasi yra apstatyta maždaug keturių mylių ilgumo aukštais laiptais, vedančiais giliai į upę. Tarp laiptų ir virš jų yra begalybė terasų, vadinamų „ghat“, vienu už kitas populiariausių ir įdomesnių. Čia yra daugiau negu 2000 įvairiausių šventyklų, skirtų daugiausia dievo Šivos kultui, tiesiog galima sakyti, kad visas Varanasi yra viena didžiulė dievo Šivos šventykla. Didžiausia veikia čia vyksta anksti rytą, kada piligrimai kaip smėklos sienka siauromis gatvelėmis Gango link ten sutikti patekančią saulę.

Piligrimai prie Gango upės, Varanasi.

Įdomiausias reginys yra nuo upės pusės, tad dar tamsoje atsiradę toli miestelio pakraščiai, sėdame į jau mūsų belaukiančią valtę. Bešvintant artėjame prie pagrindinių terasų. Minios maldininkų skuba laiptais žemyn ir breną iki juosmens į vandenį. Moterų „sarees“ dar labiau apgaubia jų kūnus ir jos panašios į graikiškų vazų dievaites. Didelio pergyvenimo pagauti, švytinčias

Apie Lietuvos istorijos dabartinę tyrinėjimą

Netikėtai susipažinome su jaunu lietuviu istoriku dr. Bronislovu Makovskiu (Bronium Makausku), neseniai atvykusiu studijų gilinti iš Varšuvos į JAV. Susitikę jį Illinois universiteto Chicagoje bibliotekoje, užkalbinome jį kai kuriais Lietuvos istorijos studijas liečiančiais klausimais.

Dr. Bronius Makauskas

— *Atvykęs iš Lenkijos į JAV studijų tikslais, kaip ilgai žadate čia pabūti?*
— Esu atvykęs šeši savaitį laikui, Illinois universiteto kvietimu. Čia šalia slavistikos katedros pradeda veiklą liuanistikos katedra. Abiejose turiu mokslinių interesų, todėl ypač nuosirdžiai dėkoju sudariusioms man materialines sąlygas apsilankymui.

— *Kadangi Jūs gyvenate ir dirbate Varšuvoje, mums būtų ypač idomu, iš kur Jūs kilęs, kokios buvo Jūsų jaunystės gyvenimo aplinkybės, kur ir kokius mokslus ėjote, ir... kodėl nuo lietuvių neatitrūkote?*

— Gimiau ir augau Seinų parapijoje, lietuviškoje šeimoje ir aplinkoje. Punske baigiau lietuvišką gimnaziją. Toliau studijavau istoriją Gdanskos universitete. Po to teko metus dirbti istorijos mokytoju Seinų gimnazijoje. Egzaminus sėkmingai išlaikęs tapau Lenkijos mokslų akademijos Istorijos instituto aspirantu. Čia įsigijau mokslinį daktaro laipsnį.

Tautinei sampratai brėsti įtakos darė lietuviška gimnazija. Jos formavimui, tačiau, prisidėjo tarp kitko ir lietuvių teisių piktas ir brutalus paneigimas Seinų parapijos bažnyčioje. Turiau vilties, kad dabartinis Lomžos vyskupijos valdytojas ekscelencija dr. Juliusz Paetz pilnai atitaisyti jo pirmtakų lietuviams padarytas skriaudas.

— *Kas patarė Jūs į istorijos mokslus? Kokios sritys ar laikotarpiai būtų Jūsų specialybė? Taip pat būtų idomu patirti, kokių savo tyrinėjimų duomenis esate paskelbę viešai — knygose, straipsniuose, etc.?*

— Labiausiai istorijai atsidėti mane veikė grozinė istorinio pobūdžio literatūra, su kuria mėgau bendrauti nuo mažens. Surenindas, norėjęs patyrinti tai, kur buvo matyti spragų, o ypač lietuvių-lenkų

sandūrį. Taip buvo parašyta mano monografija apie lietuvių būklę 1920-39 metais lenkų administruojamoje Vilniaus teritorijoje. Knygų lentynoje jinai turėtų pasirodyti ateinančiais metais. Lietuvius dominančiais klausimais tenka reikštis visų pirma profesionaliuose istorikų žurnaluose, kaip antai *Acta Baltico-Slavica, Rocznik Bialostocki* ir t.t. Esu parašęs darbų apie lietuvišką švietimą Vilniuje 1920-1939 metais, lietuvių spaudą Vilniuje, lietuvių mokslo draugiją tuo pačiu tarpukario laikotarpiu.

Dabartiniai mano sudomėjimai krypsta į platesnį balistikos horizontą. Neapsieinu be, suprantamo mūsų darbe, liuanistinių darbų recenzavimo ar informacinių pranešimų. Tai ir yra mano kuklus indėlis į liuanistikos sritį Lenkijoje.

— *Lenkų istorikai, po lietuvių, turbūt yra uoliausi Lietuvos istorijos tyrinėtojai, sprendžiant iš Lietuvos istoriją liečiančių darbų bibliografinių leidinių. Kaip vertinate jų darbą?*

— Reikia pasakyti, kad lenkai daug inėbė į Lietuvos istoriografijos aruodą. Bet sunku nepastebėti, kad tai savotiškas inėšas. Iš bendro aruodo kartais beatodairiškai naudojama. Tik čia ir lietuviams reiktų j save kritiškiau pažvelgti. Daug derliaus paliekama laukuose. Vienus herojus gal net per daug keliame, kitus leisdami kitiems savintis. Klasikini pavyzdžiu gali patarnauti Jogailos vieta lietuvių istoriografijoje, bet ne tik tai Jogailos.

Iš lenkų reiktų mokyti šaltinių publikavimo reikšmės įvertinimo. Jų jie tiek publikavo ir publikuoja, kad

daugelis pamiršo juos kritiškai išnagrinėti, besitenkindami sekimu ir atkartojimu.

Man regis, jog ten, kur lietuvi pasireiškia rimtais, aukšto mokslineo lygio veikalais, ten atkreipia ir lenkų istoriografijos dėmesį. Kiek lenkai keis savo pažūrą atskirais bendros praeities klausimais, daug pareis nuo lietuviškosios istoriografijos lygio. Šiuomi nenoriu pasakyti, kad lenkų istoriografija yra lietuviams pavyzdys. Naujų minčių lietuvių-lenkų praeities aiškinime pamažu atsiranda. Tai liečia unijos klausimą, Lietuvos bajorų politikos vertinimą (Radvilos ir švedų antplūdis), naujausių laikų lietuvių-lenkų santykių problemas pristatymą. Visa tai vyksta labai lėtai ir, žinoma, nesutampa su lietuvių istoriografijos reiškiomomis nuomonėmis. Iš kitos pusės,

vargu ar kada nors atskirų dailininkės Jadvygos Pauksienės kūryba, Ivano Turgenovo poveikiu, praėjus šimtmečiui nuo jo mirties, praeitų metų Nobelio literatūros premijos laureatu Jaroslavu Seifertu, Leono Leto poetiniu debiutu (rašo Vytautas A. Jonynas), Bronio Railos kalbų rinkiniu *Kitokios Lietuvos ilgesys* (recenzuoja Vincentas Liulevičius), atsiminimų knyga *Petras Karuža* (recenzuoja J. Gliada).

NAUJI LEIDINIAI

• *Aidai* nr. 1 (1985 sausis-vasaris). Kultūros žurnalas, leidžiamas kas du mėnesiai Tėvų pranciškonų, 361 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Redakcija: dr. Leonardas Andriekus, OFM, kun. dr. Kęstutis Trimakas, Vytautas Volertas. Pagalba dailėi — Viktoras Vizgirda. Administruoja T. Benvenutas Ramanaukas, OFM. Metinė prenumerata — 20 dol., atskiras numeris — 3,30 dol.

Pirmajame šių metų numeryje istorikė dr. Vanda Daugirdaitė Sruogienė rašo, kaip po Rusija išblaškyti lietuviai pasitiko Lietuvos Nepriklausomybės paskelbimą 1918 metais, kun. dr. Antanas Rubys straipsnyje „Senasis Testamentas ir žmogaus išmintis nerime ir kancioje“ apsiotoja prie Koheleto (Ekleziasto) ir Jobo knygų, aiškindamas Senojo Testamento įžvalgas ir pačias giliausias žmogiško gyvenimo problemas, Pranas Viesvydas pateikia šešis eileraščius (gaila, kad eileraščio „Hoelderlinui“ pavadinime neištaisyta korektūros klaida), dr. Vincas Vyčinas tęsia studiją apie asmenybiskumą Ibeno dramose, šiųkart sustodamas prie „Brand“. Spausdinama Antano Maceinos straipsnio apie gimtosios kalbos vaidmenį liturgijoje pradžia (per klaidą pabaiga buvo išspausdinta 1984 m. 5-ajame numeryje — čia tikrai galima redakciją užjausti). A. Plukas daro 1984 metų išėjvius veiklos apžvalgą. Taipgi skaitytojas numerio puslapiuose susipažins su

valstybių ar tautų istoriografijos sutapdavo.

— *Ar yra gyvas ryšys tarp dabartinės Lietuvos istorikų ir lenkų — ar iš Lietuvos atvyksta į Lenkijos mokslines įstaigas medžiagos rinkti ir studijas gilinti? Kaip Jūs patys vertinate dabartinės Lietuvos istoriografiją, jos pasiekimus: kas svarbiausia yra atliekama, kokie dar yra galimi trūkumai, kurios sritys nepakankamai tiriamos??*

— Mokslo srityje ryšių su užsieniais palaikymas yra inspiruojantis. Jis gali vykti betarpišku, personalių kontaktų būdu arba leidinių pasiekimo keliu. Aš manau, kad kontaktas tarp lietuvių ir lenkų istoriografijos yra patenkinamas. Visą liuanistinę istoriografiją vertinti man būtų per sunkus uždavinys ir nesijaučiau pajėgias tai atlikti.

— *Dėkojame dr. Makauskui už pokalbį.*

KROKUSAS

Vaflio plonumo saulė, labai ankstyvo prieblando. Ir iš žiemės serdies vienias žalias daigo smailumas praskiria sniego kepurę ir iškelia tenai savo mėlyną vėliavą, pranešdamas visiems apie pavasario atgijimą.

— *Louise Hajek*

• *Akirčiai* nr. 2 (1985 vasaris). Mėnesinis laikraštis, leidžiamas Viewpoint Press, Inc., 6821 S. Maplewood Ave., Chicago, IL 60629. Redakcija: D. Bielskus, K. Druga, L. Mockūnas, Z. Rekašius, T. Remeikis, T. Venclova, H. Zemelis. Spaudos grafika — A. Kurauskas. Metinė prenumerata — 8 dol., atskiras numeris — 1 dol.

Numeryje Kęst. Reikalo savo metinėje išėjvius literatūros apžvalgoje užmeta akį ant pusės tuzino romanų. Baigiamas pasikalbėjimas su kun. Algimantu Keziu, SJ — šį kartą dėmesys teologinės diskusijoms mūsų viešumoje. Į Vytauto Bubnio romaną *Kvietimas* kritiškai žvelgia J. Aleksandravičius. Apžvelgiama lenkų „rock“ poezijos tematika. Poetė Lidija Šimkutė-Pocienė nagrinėja lietuvių tautosakos savitumus. B. R. rašo apie kalbą, patriotizmą ir sovietinę stilstiką. Vliko veiklą kontroversiškai nušviečia Bronius Nemickas.

V. Trumpa kelia reikala okupuotoj Lietuvoj leidžiamas knygas gausiau komentuoti mūsų spaudoje — kiek su tuo principiniai reikia sutikti (visi norėtume dalin-

Iš amerikiečių religinės poezijos

TRAPUMAS

Esu lyg stiklinis indas pripildytas gyvybės, padėtas ant stiklinio stalo; virpu nuo mažiausio judesio. Jeigu Tavo ranka neprilaukys, mano gyvenimas, išsiliejęs pro šukes, greitai išsėks.

— *Bill Burke*

SULIPDYK MANE

Viešpatie, sulipdyk mane į vieną. Aš, tarytum molinio puodo šukės; mišlė sau pati.

Lyg archeologinis radinys, aš; sulaužytas per dideliu žinojimu. Kiekvieną atkastą fragmentą manęs apšviest Savaja šviesa; sucementuok mane Savo seilėmis.

— *Chet Corey*

KROKUSAS

Vaflio plonumo saulė, labai ankstyvo prieblando. Ir iš žiemės serdies vienias žalias daigo smailumas praskiria sniego kepurę ir iškelia tenai savo mėlyną vėliavą, pranešdamas visiems apie pavasario atgijimą.

— *Louise Hajek*

„Prasikalė pats pirmasis...“

Nuotrauka R. Kisieliaus

Jis — viltis. Gyvensnė, negu tai kas šnabžda pilkame lietuviškėse, negu čiuurlinimas vandens šaligatvyje...

Graži, kaip aliejus — viltis, spalvos išsiliejusios ant vandens, taip labai mus nustebinančios.

— *Hunter Dunn*

(Iš anglų kalbos vertė D. S.)

Elenos Cipliauskienės vardo stipendijų fondas

Prof. dr. Birutė Cipliauskaitė savo motinos Elenos Cipliauskienės atminimui įsteigė stipendijų fondą lietuviams studentams, pavesdama jį administruoti lietuvių katalikų mokslo akademijai. Stipendija yra kasmetinė, 1,500 dol. suma, skiriama studentui ar studentei, ruošiantis daktarą iš Lietuvos istorijos. Sinteresuoti studentai prašomi kreiptis į Lietuvos katalikų mokslo akademijos centro valdybą, Piazza della Pilotta 4, 00187 Roma, Italy.

veidais, maldai rankas sudėję piligrimai laukia patekančios saulės. Pasineria jie tada į Gangą, plaua veidus gerokai užterštu vandeniu ir vykdo toliau rytinį apsiprausimą, labai svarbią jų religinio ritualo dalį. Plaukioja degančios žvakelės ant didelių gėlių lapų ir begalybė gvazdikų žiedų. Tai maldininkų aukos dievui Šivai.

Gerokai toliau yra dar kitas „ghat“, pavadinamas Manikarnika. Tai labai sena ir žinoma kremacijos vieta Varanasi. Priplaukę matome aukštai kylančius dūmus iš keleto lauzų.

Dar vis akyse stovi niekad neužmirštami ir giliai pergyventi vakarykščios dienos vaizdai... Ilga laiptų virtinė, vis su besivalkiojančiomis karvėmis susidurdam, pagaliau pasiekė Manikarnika „ghat“. Kraunamos malkos naujam lauzui. Keli kūnai, baltu šilkui apvynioti, padėti šone laiptų. Prieina prie mūsų vienas iš šūdų — neliečiamųjų ir peršasi paaiskinti, kas vyksta. (Šūdros, pagal senąją kastų schemą, yra žemiausioji iš keturių kastų. Nors ši sistema įstatymu panaikinta, žmonijų tebėra dar plačiai praktikuojama. Šūdros savo tarpe turi daugybę subkastų.)

Prieš dedant kūną ant lauzo jis įmerkiamas į Gangą ir tada silkas tampa žerintomis oranžinės spalvos. Atveda vaikelį (gal kokių 14 m.), ilgu baltu rūbu apvilktą, nuskusta galva, tik su pakaušyje paliktu ilgu kuokštu. Paduoda vaikelį glėbį

Mirusiųjų sudeginimas ant Gango upės kranto, Manikarnika Ghat, Varanasi mieste.

šakų į įvairių smilkalų. Eina jis ratu, tai į vieną, tai į kitą pusę, deda smilkalus ant kūno ir ilgu šakų pagalba uždegė lauzą. — Girdi, tai vyriausias sūnus, kuris atlieka apeigas, moterys nedalyvauja, jos per jautrios, — aiškina mūsų „gidą“ prastoka anglų kalba. Berniukas stovi nuošaliai ir didelės ašaros rieda jo veidu.

Pučia labai stiprus vėjas nuo kito upės kranto. Protarpiaisi per dūmus nieko nematyti. Akys peršti, gerklėje aitrū. Žinome, kad fotografuoti negalima. Mūsų „palydovas“, matydamas mūsų aparatų, mus ragina: — Duokite man 50 rupijų ir

traukite, kiek norite. Negaila tu penkių dolerių, bet neausigundome. Jau baigia užgesti paskutinė liepensė. Juodi, sukaitę, basi šūdros krauna pelenus į tam tikrą rėtį ir nulipė kelis laiptus viską iškrato į Gangą.

Toje vietoje jau kraunamos malkos naujam lauzui. Nejauku, prisiminus vakarykščius vaizdus. Dar ir šį rytą, atrodo, gerklėje jaučiu vakar dienos aitrū dūmų kvapą...

Plaukiame atgal prie pagrindinių terasų Ir ko čia nematyti ant tų laiptų ir terasų. Apvalūs baramai sėdi po saulės

skeičiais, už mažą auką palaiminimą suteikdami. Yra čia mikrokosmosas viso pasaulio nelaimingųjų. Raiši, akli, raupsuotieji, visokiose stadijose sergančieji, su atviromis žaizdomis,usių apstėtomis. Begalybė elgetų ir išmalδος prašančių vaikelį trukia už skvernų.

Ir minios maldininkų — piligrimų iš visos Indijos. Moterys, akį vertančios įvairiaspalviais „sarees“ apsiautusios — gražus kontrastas Gandhi stiliaus baltai vyru aprangai. Žinoma, tarp tos įvairiausių žmonijos netrūksta ir šventųjų karvių.

Plaukiame jau į miestelio pakraštį. Čia vyrai bei moterys daužo į laiptus ar akmenis kalnus sukrautų baltinių ir juos paskalavę tiesia greitai, kad išdžiūtų. Dar kiek toliau jau nebėra akmeninių laiptų, tik aukšti smėlio krantai. Siauroku takeliu, kaip vėgy grandinė, skuba į kalną kaulėti vyrai, moterys bei įvairiausių amžiaus vaikai, ant galvos sunkiomis smėlio pindinėmis nešini. Išvertę tą smėlį, leidžiasi žemyn naujai pripildyti pintines. Ir taip per visą dieną, tik už keleto rupijų užmokečio.

Nemažai taip besidarbojančių moterų yra našlės, atkeliauvusios į Varanasi, laukdamos nuo visko atpalaiduojančios mirties. Dar ir šiandien daugumos našlių gyvenimas Indijoje yra nepavydėtinas, nors tas žiaurus paprotys „suttee“ (susedinimas kartu su mirusiu vyru), labai retkarčiais dar pasitaikantis, jau 1829 m. anglų buvo uždraustas.

Prieš apleisdami Varanasi dar kartą pavakare aplankome Gangą. Prie vienos šventyklos vyksta kažkoks festivalis. Lipame į valtėlę ir plaukiame pakrante, tai į vieną, tai į kitą pusę. Atsirandame pagaliau prie Manikarnika „ghat“. Šį kartą valtinknas priplaukia gerokai arti laiptų. Viduryje laiptų, geltonu šilkui apvyniotas kūnas, aukštomis vėliavėlėmis apkaišytas, gvazdikų vainikais gausiai apdėtas. (matyt, buvęs aukštos kastos asmuo!)

Atlipa laiptais žemyn karvė ir eina tiesiai prie gvazdikų. Traukdama vainikus, kyloja ir purto visą kūną. Visų dėmesys nukreiptas į vykstančią dramą. Bet niekas nieko nedaro! Karvė, jau kelis vainikus sudorojus, eina prie likusiųjų. Vėliavėlės išmėtytos guli ant laiptų. Kokia dilema! Kūnas šventas, bet ir karvė šventa! Visiškai suirutė atsiradus, įsiterpą keli šūdros ir sudavę karvei per uodegą, ją smarkokai pastumia į šoną. Ši, jau gerokai pasisotinus, pasimuisto ir vis besidairydama nukeliauja laiptais aukštyn.

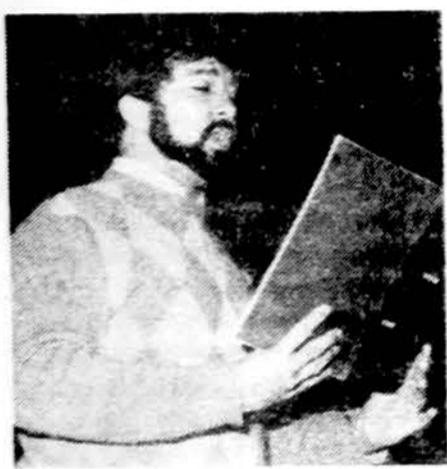
Visi atsikviepiam. Malkos jau seniai sukrautos. Įmerkia kūną į Gangą. Sūnus, šį kartą gerokai vyresnis, ilgu baltu rūbu ir nuskusta galva, pradeda tūkstančių metų senumo ritualą. Laužas greitai įsiliepsnoja. Ir vėl... dulke į dulke, ir... į šventus vandenis — „Ganga Ma“.

Lionė Mickevičiūtė-Ramonienė

Lietuvių opera ruošiasi statyti „Don Carlo“

Kvietimas detroitieškams

„Per tapybą išmokstu geriau pažinti žmogų...“

Vaidmai iš Chicagos Lietuvių operos vienos repetitijos Verdi „Don Carlo“ spektakliams, kurie įvyks š.m. balandžio 27 ir 28 d. Morton High School Auditorium, Cicero, Ill. Kairėje (nuo viršaus): 1. dirigentas A. Kaminskas, 2. D. Rowader, 3. A. Blyskis, chormeisteris A. Gečas, J. Rugelis, 4. A. Stempuzienė ir A. Gaižiūnienė, Dešinėje (nuo viršaus): 1. N. Linkevičiūtė, J. Vaznelis, A. Stempuzienė, A. Brazis, 2. J. Vaznelis, V. Paulionis, N. Linkevičiūtė, A. Gaižiūnienė, A. Stempuzienė, už jų — M. Juzėnaitė, J. Aleksinas, B. Maciukevičius, 3. dalis Lietuvių operos choro.

Nuotraukos Eugenijaus Butėno

Stankaitytė, Grigas ir Vasaitis Toronte

Torontas gali didžiuliu gausiu bei turingu kultūrinu gyvenimu. Čia vyksta apščiאי visokių renginių. Minėjimai, koncertai gerai paruošiami ir gausiai lankomi. Vienas tokių renginių įvyko šių metų kovo 31 d. Mississaugoje, Anapilio didžiojoje salėje. Koncerto programą atliko svečiai iš Chicagos: Dana Stankaitytė, Algis Grigas ir Alvydas Vasaitis. Visi trys mūsų visuomenei gerai pažįstami. Dainininkė Stankaitytė jau seniai pirmąja mūsų scenoje. Lietuvių operos primadona, daugelio koncertų atlikėja ir plokštelių įdainuotoja. Algis Grigas nuo jos neatsilieka koncertų atlikėjo vaidmenyje kaip solistas, o neseniai yra išleides savo iškilią plokštelę. Alvydas Vasaitis žinomas kaip puikus akompaniatorius: taipgi simfoninio orkestro bei operų vadovas ir dirigentas. Tad koncertas buvo laukiamas su dideliu susidomėjimu. Dėl blogo oro publikos buvo mažiau negu tikėtasi, bet tas koncerto vertės ir muzikinės reikšmės nesumenkino. Atvirščiai, tai sustiprino jo profesionalią vertę. Publikos skaičius nemažina atlikėjų pastangų.

Koncerto programa buvo įvairi ir įdomi. Pirmoje dalyje girdėjome sol. Grigą su keturiomis St. Šimkaus dainomis: Tamsiojį naktelį, Augo putins, Oi, augin augin, ir Oi,

Šių metų kovo mėn. 31 d. Mississaugoje, Ontario, Anapilio lietuvių parapijos didžiojoje salėje koncertavo tikragiškiiai menininkai: Alvydas Vasaitis, Dana Stankaitytė ir Algis Grigas.

Nuotrauka Stasio Dabkaus

Šių metų kovo mėn. 31 d. Mississaugoje, Ontario, Anapilio lietuvių parapijos didžiojoje salėje koncertavo tikragiškiiai menininkai: Alvydas Vasaitis, Dana Stankaitytė ir Algis Grigas.

Nuotrauka Stasio Dabkaus

torijų dainų, nes po šių dviejų grupių jie perėjo į operinį repertuarą. Solistas Grigas reikiamu stiliumi ir įsijautimu padainavo J. Karnavičiaus Jaunojo bajoro dainą iš operos „Gražina“ ir V. Klovos Udrio dainą iš operos „Pilėnai“. O solistė Stankaitytė mus žavėjo V. Baumilo Veronikos rauda iš operos „Paskenduolė“ ir J. Karnavičiaus dviem ištraukom iš operos „Gražina“.

Pirmąją dalį solistai užbaigė duetu, pasirinkę B. Budriūno „Aukšiniai lapai“ iš operės „Sidabrinė diena“. Solistai ją padainavo įtikinančiai, nors pats kūrinys yra blankokas.

Antroji dalis buvo paskirta grynai operiniams kūriniais. Nenuostabu, nes abu solistai pasižymėję kaip operiniai dainininkai. Mane nemažiau žavėjo jų lietuvių kompozitorių sukurtų dainų atlikimas.

Duetas iš operos „Cavalleria Rusticana“ (P. Mascagni) gerai susidainuotas ir išbalansuotas. Solistas Grigas pasirinko G. Verdi „Eri tu“ iš operos „Un Ballo in Maschera“ ir „Di Provenza“ iš „La Traviata“. Šią operą Grigas dainuotus Vilniaus operos teatro pastatyme Lietuvoje, dirguojant A. Vasaičiui, todėl atrodo kad Grigas jai jau gerai pasiruošęs. Stankaitytė padainavo P. Mascagni „Voi lo sapete“ iš operos „Cavalleria Rusticana“ ir G. Puccini „O mio bambino caro“ iš operos „Gianni Schicchi“. Užbaigai abu solistai padaina-

RAIMUNDAS M. LAPAS

Tapytojas Gabrielius Stanulis, gimęs Lietuvoje, Antrojo pasaulinio karo metu patekęs Šveicarijon, profesoriauja Ženevos meno mokykloje. Po karo jis dirbo ir skulptūros srity, tačiau dabar jo dėmesys yra skiriamas tikrai tapybai. Ką tik sekmingai uždavęs savo autorinę parodą Saint Pierre galerijoje, Ženevos mieste, Stanulis atveža savo kūrybą į Detroitą, kur vietiniai lietuviai bei meno gerbėjai pirmąsyk galės pasigrožėti jo menu Lietuvių kultūros centre šių metų balandžio mėn. 20-21 d.

Apie Stanulio kūrybą čikagietis meno kritikas Donald J. Anderson yra taip rašęs:

Ar padeda pažinti pagarsėjusių menininkų kūrybą, tokių kaip Redon, Whistler, Turner ar Blake? Ne, nebent kaip žemėlapis kad padeda matyti, kur regėtojai prieš tai yra buvę.

Gabrielius Stanulis yra regėtojas, iš dalies mistikas, iš dalies romantikas, tikintis ir i tai, kas šventa, ir kas profaniška. Aš niekad neturėjau malonumo sutikti šį jauny menininką, bet jo asmeniškoms sąlyboms lengvai plaukia iš jo drobių, tarsi spalvoti rūkai rudens rytą. Kartais jo darbai banguoja paslaptingu formomis, kurios galėtų būti angelo išplėsti sparnai, ar išimylėliu aistra... ar Šventoji Dvasia, kažkas, kas niekad neturėtų būti išreiškiama šaltomis, apibrėžtomis formomis, o greičiau trumpais nuanais, kaip kad pavasario vėjelio šviežias dvelkimas, vos paliečiantis skruostą. Gabrielius Stanulis mums kalba šitokiais būdais, taip kad ir meilės žodžiai, kuriuos jis išreiškia, yra kupini jausmų, kaip žodžiai Saliamono Giesmių giesmė.

R.L.: Įdomu, Stanuli, kodėl nutarė būti menininku?

G.S.: Atsakyti į tokią sudėtingą klausimą yra neįmanoma. Aišku, gyvenimo eigoje kiekvienas žmogus renkasi sau artimiausią veiklos kryptį, tiek proto mankštėje, tiek dvasinio kelio ieškojime. Tai yra labai sudėtingas vidinio pasaulio poveikis. Studijavau psichologiją pas Piaget, tačiau atsakymai į mano pasaulio esminius klausimus yra ne tiek filosofiniai, kiek pragmatiniai. Neužtenka vien galvosenoje bei minties pasaulyje atsakymų sekimo — reikia palyginimo būdu ir patirtimi suvokti, kokia gi yra žmogaus sudėtis ir paskirtis. Svarbu suvokti, kas yra fenomenalinis žmogų sudarantis sluoksnis ir transcendentinis sąmonėje priemamas pasaulis. Piaget metodika padarė įtakos mano meninio pasaulio analizei ir išraiškos turinio suvokimui. Erdvės ir sviesos problemos yra esminės mano ieškojime, tačiau norėčiau pažymėti, jog mūsų pergyvenimus yra sunku išreikšti menine forma. Dažnai vizija mums padeda užmegzti ryšį su transcendentiniu pasauliu. Tąsyk bet kokia fenomenalinė išraiškos forma pasirodo nepilna ir tik priartėjanti prie vizijos.

Pokalbio laikrodį reikia atsukti penkmetį. Tada mudu su Gabriu sėdėjome Ženevos senamiesčio kavineje. Prie juodųjų serbentų likerio taurelės buvo prisiminta dailininko jaunystė, praleista Italijoje. Tėvai jį ten pasūntė studijuoti dekoratyvinį meną. Čia ne tik įvyko jo pirmutinis, dar bandantis žingsnis į plastiką, bet gal dar vo duetą iš operos „La Traviata“.

Arijos abiem solistams praskambėjo puikiai. Balsai valdomi gerai. Frazavimas tikslus, tik paskutiniam duetui trūko tinkamo pasiruošimo. Buvo jaučiama repetitijų stoka. Muz. Alvydas Vasaitis, kaip ir paprastai, čia pasirodė kaip jautrus ir stiprus dainininkų palydovas. Kaip minėta, nežūrint ne per didžiausio klausovų skaičiaus, solistai nerodė nusiminimo ir jų atlikti kūriniai nuo to nenukentėjo.

Vaclovas Verikaitis

Dail. Gabrielius Stanulis

svarbiau — pirmasis žvilgsnis į renesanso kultūrą, kuri jaunam žmogui pasirodė gan nuodinga. Įstojęs į akademiją, Stanulis visą laiką praleidavo skulptūrų atelėje. Tuo laikotarpiu joks profesorius juo nesusidomėjo. Gabrielius išstudijavo meno istoriją, estetiką ir kitus pagrindus, tačiau taisyklių laikytis nenorėjo. Norėjo atrasti, kas iš tikrųjų yra menas, ir ką jis jam gali duoti. Pasiliko prie problemų kraštutynumo. Pavyzdžiai kartojasi per istoriją, tačiau tai, kas nauja, yra pagrindinis ieškynys, bandymų keliu kuriant meną. Klausimas, de ja, kokiū būdu tai pasiekti? Gražumu? Neužtenka. Samprotavimu? Nepakanka. Iš tikrųjų, tai yra vidinės apraiškos. Galima pasiekti kraštutinės erudicijos, tačiau pagrindinis klausimas vis tiek liks tas pats. „Kas aš esu ir kaip veikia mano sąžinė?“ (Suskambėjus Ženevos katedros varpams, prisimenu, jog aš čia Chicagoje 1985 metais ir kalbuosi „long-distance“ telefonu su Stanuliu, o ne kur nors kažkada seniai, seniai... kaip prisiminimų jūroje buvau paskendęs.)

R.L.: Ar būtų tikslu teigti, jog Pats esi dailininkas, paskendęs pasamoneje?

G.S.: Negalėčiau sutikti su tokiu pasakymu, nes iš tikrųjų nesu toks. Neužmirškime, tačiau, jog psichoanalizė mums rodo žmogaus laikyseną pasamonės stiprijoje įtakoje. Praktikoje būna kitaip. Kiekvienas žmogus stengiasi išsivaduoti iš pasamonės varžtų, ieškodamas tam tikros laisvės, kol pagaliau jis tampa savarankišku bei sąmoningu. Mano tapyba nėra simbolinė. Man artima erdvė ir tam tikros transcendentalinės šviesos ieškojimas, o formos, peritektos drobeje, yra to momento įtakoje. Esu girdėjęs, kad mano kūryboje atsispindi čiurlioniškumas. M. K. Čiurlionis man artimas kaip tautietis, tačiau jo kūrybą pažįstu tik iš reprodukcijų. Daugiausia įtakos mano kūrybai padarė nepastovus gyvenimas — saleziečių mokyklos laikotarpis Italijoje, studijavimas Vilniaus meno mokykloje, karo metas, apsigyvenimas Šveicarijoje, na ir, savaine aišku, 30 metų pažintis su Sri Aurobindo pasauliu. Tapyba man sudarė gyvenimo branduolį, be kurio aš negalėčiau dabar

gyventi, nes tai yra kelias, vedantis per susikaupimą į gilesnį ir sąmoningesnį visatos suvokimą.

Kadaise man Stanulis prabilo: „Per tapybą aš išmokstu geriau pažinti žmogų“. Jo kūryba savo filosofiniu elementu gerokai skiriasi nuo kitų išėjusių dailininkų. Detroito apylinkės lietuviai turės retą progą susipažinti su Stanuliu-dailininku ir Stanuliu-filosofu per jo pirmąją autorinę parodą šiame mieste. Parodos atidarymas įvyks 1985 m. balandžio mėn. 20 d. 7 v.v. Kultūros centre. Stanulio kūrybą aptars dailėtyrininkė detroitieškė Kristina Kutkutė. Tikimasi ir svečių — atstovų iš Šveicarijos konsulato Detroito. Detroito LB valdyba kviečia visus apylinkės lietuvius dalyvauti šioje meno šventėje.

NAUJI LEIDINIAI

• *Ateitis* nr. 2 (1985 vasaris) ir nr. 3 (1985 kovas). Ateitinių federacijos leidžiamas katalikiškos — lietuviškos orientacijos mėnesinis žurnalas. Vyriausias redaktorė — Stasė Petersonienė, 2534 West 40th Street, Chicago, IL 60632. Redakcinė kolegija: Rima Janulevičiūtė, Ramunė Kubiliūtė, Gytis Liulevičius, Vėjas Liulevičius, Linas Palubinskas, Raminta Pemkutė, Arūnas Pemkus, Darius Polikaitis, Birutė Tamulynaitė, Arvydas Žygas. Techninis redaktorius — Jonas Kuprys. Administratorius — Juozas Polikaitis, 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629. Prenumerata metams JAV ir Kanadoje — 12 dol., susipažinimui — 9 dol., kituose kraštuose — 9 dol., išskyrus Pietų Ameriką (7dol.).

Abu numeriai skirti Kanados ateitinkams, jų pačių prirašyti ir jų lėšomis išleisti. Abiejuose — įžvalgūs ir dalykiški kanadiečių veiklos atspindžiai. Vasario numerio viena dalis nušviečia pasikūrį miestų ateitinkiškos veiklos istoriją — Toronto, Hamiltono, Montrelio. Taip pat: prisimenami mirusieji, metamas nostalgikas žvilgsnis į buvusias ateitinkų stovyklas Wasagoje, įpinta poezijos ir prozos.

Kovo numeris pasižymi jaudinančiu Juliusa Sasnausko laišku torontieškiui moksleiviui Rimui Čuplinskiui, kelias idėjiniais straipsniais, jaunų draugų pasisakymais apie savo moksleiviską ir studentišką praitį. Toronto moksleivių ateitinkų laikraščio istorija su kai kuriom ištraukom iš jo — laikraščio „Pirmyn, jaunime“ jau artėja į ketvirtą gyvavimo dešimtmetį. Išspausdinta ir ilgokas, išsamus straipsnis apie kazimierių Pasaulio katalikų kongresą, įvykusių Toronte praitą rudenį. Abiejuose numeruose gausu nuotraukų iš ateitinkų gyvenimo Kanadoje nuo pat pirmųjų dienų ligi šiol.

Reikia pasidžiaugti kiekvieno *Ateitis* žurnalo numerio labai patraukliu, menišku išdėstymu — tai redaktorius Jono Kuprio darbas. G.P.L.

Torontieškiai muzikai Vaclovas Verikaitis ir Dalia Viskontienė su svečiais iš Chicagos sol. Algiiu Grigu po koncerto Mississaugoje 1985 m. kovo mėn. 31 d.

Nuotrauka Stasio Dabkaus